

пы использовалось и используется личное местоимение первого лица множественного числа. «Мы» представляет группу лиц, одним из которых обязательно является говорящий. В случаях употребления этого местоимения личность говорящего отождествляется с самим коллективом. Этой формой подчеркивается значение группы.

На синтаксическом уровне проявление категорий «я» и «мы» может быть выражено в употреблении односоставных определенно-личных предложений. Выявленные нами прецедентные тексты белорусской культуры свидетельствуют о том, что развитие индивидуалистической сущности белорусов происходило еще в далеком прошлом, и, в силу сложившейся культурной и исторической обстановки, не угасло, но и не распространилось, как это было в странах Запада. Все эти факты характеризуют белорусскую культуру как самобытную, в которой органично сплелись осознание человеком себя как личности и умение сосуществовать в коллективе, где, несмотря на все различия, люди наделены одинаковыми правами и обязанностями.

Исследование белорусской культуры в аспекте соотношения понятий «коллективного» и «индивидуального» является актуальным, поскольку в последнее время в белорусском языке имеется тенденция к персонификации, что является отражением изменения восточнославянского менталитета под влиянием западного мышления и образа жизни. Коллективистская направленность постепенно сменяется индивидуализацией в языке, а, следовательно, и в действии, что предоставляет широкую область для исследований филологам и культурологам.

Литература

1. *Тер-Минасова С. Г.* «Я» и «Мы» в культурах и языках // X Конгресс Международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы. Русское слово в мировой культуре. Пленарные заседания: сборник докладов. Т.2. С-Пб., 2003. С. 525–529.
2. *Селиверстова О. Н.* Местоимения в языке и речи. М., 1988. С. 26–37.
3. *Чумак Л. Н.* Синтаксис русского и белорусского языков в аспекте культурологии. Мн.: Белгосуниверситет, 1997. С. 124.
4. *Весь мир. Расы, народы, нации и народности: энциклопедический словарь.* Мн., 2000. С. 96.

СПАСЦІЖЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА МИФА: ШЛЯХ ПАЛЯМОНА ДА ЛІТВЫ

Г. М. Міхальчук

Нацыянальнае – суплёт прасторавага і часавага, увасабленне вядомага «тут і цяпер». Але кожная нацыя хоча быць старажытнай нацыяй.

Гісторыя – найлепшы сродак уцялеснення нацыі ў прасторы і часе, самы важкі аргумент на карысць яе існасці, а таксама ролі ў гісторыка-культурным дыскурсе свету. Гісторыя – гэта нацыянальны міф, які спараджае нацыянальная свядомасць, не дужа зважаючы на мажлівасць дзейснасці міфа ў мінулым.

Умовы дзеля стварэння новай гісторыі выспелі ў XVI стагоддзі. Міфатворцы замянілі толькі складнікі гістарычнай эвалюцыі. Месца варажскіх князёў Рурыка, Сінеуса і Трыура заступаюць нашчадкі родаў Кітаўраса, Калюмнаў, Урсінаў і Ружы, што рушылі на нашыя землі разам з рымскім патрыцыем Палямонам. Беларускія летапісцы не лічаць патрэбным падрабязна апісваць асобу Палямона і прыводзіць факты, якія б пераконвалі ў ягонай сапраўднасці. Пэўна, на момант стварэння хронікі канцэпцыя паходжання ад Палямонавічаў ўжо не дужа актуальная. Актуальныя Люблінская і Берасцейскія уніі, а пасля – перамогі Стэфана Баторы, які вярнуў ВКЛ у межы 1558 года і дайшоў да сценаў Пскова. У той час, калі ў Заходняй Еўропе шугаюць вогнішчы інквізіцыяў, у Вялікім княстве Літоўскім твораць Будны, Цяпінскі, Сматрыцкі, паўстаюць «Радзівіліяда» і «Караламахія». Да гэтай пары цікавым застаецца тое, што Мацей Стрыйкоўскі, паляк, прыезджае ў княства, аналізуе шэраг летапісаў і хронік, каб вывесці і патлумачыць ягоную гісторыю. Стрыйкоўскі не мае на мэце стварыць міф, хутчэй прааналізаваць ужо створаныя. Чалавек свайго часу, Стрыйкоўскі разумее, што пасля заключэння Люблінскай уніі не толькі не паменшылася веліч Вялікага княства Літоўскага, але і актуальная памяць пра яе.

Карыстаючыся багатымі крыніцамі: «літоўскімі» і «рускімі» летапісамі, прускімі, лівонскімі, польскімі, кіеўскімі, балгарскімі, маскоўскімі хронікамі [4, с. 34, т. I], – Стрыйкоўскі не толькі канстатуе факты, звязаныя з гісторыяй Літвы, але і аналізуе іх, параўноўвае, як яны падаюцца ў розных тэкстах. Характарызуючы летапісы як помнікі, што «Zprosta były pisane, przez ludzi leniwego dowcipu, starych pisarów albo djaków» [4, с. 253, т. I, с. 225, т. II], сцвярджаючы, што «Stare litewskie latopisze pisane bez dowodu słusznego, gdyż wtenczas ludzi dowcipnych nie mieli» [4, с. 229, т. I, с. 173, т. II], наракаючы на тое, што «Litwa dla zaniedbania historyi, wielu rzeczy widzieć nie mogła» [4, с. 229, т. I] і даводзячы, што «Niekiedy panuje między wielą jednostajność» [4, с. 234, т. I], Стрыйкоўскі наўпрост не дае веры шматлікім падзеям, апісаным ў

* тут і надалей аўтарскі пераклад будзе падавацца ў зносках. «Па-просту былі напісаныя, людзьмі недасціпнымі, старымі пісарамі ці дзякамі»

** Старыя літоўскія летапісы напісаныя бяз слухных сведчанняў, бо тады людзей дасціпных не было

*** Літва праз занябанне гісторыі, шматлікіх рэчаў бачыць не магла

**** Часам пануе паміж большасцю аднастайнасць

помніках, называючы летапісцаў «нікчэмнымі» і «без мозгу», якія «swoje historyjki leda jako, bez baczenia, co im ślina do ust przyniosła pisali****» [4, с. 143, т. I]. Важным недахопам Стрыйкоўскі лічыць недатаванасць падзеяў у летапісах. Ён даводзіць бяздоказнасць, неабгрунтаванасць уласна легендарнай часткі хронік і сам бярэцца вывесці паходжанне «сумнеўных» княжых імёнаў і асобаў. [4, с. 243, т. I]

У адрозненне ад траянцаў, персаў, грэкаў і егіпцянаў, якія вывоздзілі свой род ад багоў і герояў, нашы продкі, звяртае ўвагу Стрыйкоўскі, выводзілі радавод з людзей сабе падобных. [4, с. 59, т. I]. Імя Палямон альбо Публіус Лібон сустракаецца і ў Вергілія, і Авідзія, і Валятэрана, і Юціна, і Глаўдзія, і Лукіана, і Плутарха, і Длугаша, і Мехоўскага, і Грамэра.

Стрыйкоўскі прыводзіць тры асноўныя прычыны, па якіх Палямон мог пакінуць Італію:

1. Паводле іспанскіх хронік, з-за вялікай засухі ў заходніх краінах; [4, с. 58, т. I].

2. Паводле летапісаў і Крамэра – з прычыны тыранства Нерона ці Атылы; [4, с. 58, т. I]

Аднак гэтай версіі Стрыйкоўскі не дае веры, даводзячы, што, калі б італійцы прыйшлі ў 401 годзе, калі ўжо хрысціянства было трывалым, тады, безумоўна б, прынеслі з сабой хрысціянства на нашыя землі.

3. Трэцяя версія – з прычыны гневу Цэзара; [4, с. 74, т. I].

Па сведчанню Флоруша, Палямон быў уцягнуты ў вайну між Пампеем і Цэзарам. Палямон змагаўся на баку Пампея, таму пасля перамогі Цэзара не мог жыць ні ў Італіі, ні бліз яе.

Каб давесці праўдзівасць існавання Палямона, Стрыйкоўскаму не выпадае абысці праблему мажлівасці здзяйснення марскога падарожжа да Літвы, як не выпадае абысці легенду пра забойства адзінаццаці тысяч паненак. На карысць прыходу рымскіх патрыцыяў у Літву сведчыць наяўнасць у жамойцкай, прускай і літоўскай мовах лацінскіх, італійскіх і гішпанскіх словаў. А таксама, паводле Стрыйкоўскага, не павінна здзіўляць, што ў Літве засталася мала італійскіх звычаяў, бо не гепіды і готы прыйшлі ў Італію, але італійцы да гепідаў і готаў, таму апошнія асімілявалі італійцаў. Аднак, апісваючы пэўныя звычаі, напрыклад, паленне ахвярнага агню на Швінтарогавым жэглішчы, Стрыйкоўскі не забывае дадаць, што гэтыя звычаі ёсць і ў Італіі: у нас як у італійцаў, а не ў італійцаў як у нас.

**** свае апавяданні без нагляду, што ім сліна да губы прынясе пісалі

Праглядзеўшы многія крыніцы, Стрыйкоўскі гаворыць пра распаўсюджанасць ў Італіі прозвішчаў Гаштольды, а таксама пра згадкі прозвішчаў Калюмны, Урсіны ў працах рымскіх гісторыкаў. [4, с. 78, т. I]

Прозвішча Гаштольды не здарма фігуруе ў Стрыйкоўскага, як не здарма фігуруе там і прозвішча Радзівілаў. У XVI стагоддзі асноўная палітычная моц, безумоўна, канцэнтруецца на заходніх землях княства, асабліва гэта тычыцца другой паловы XVI стагоддзя. На захад пераносіца цэнтр агульнадзяржаўнага летапісання: Слуцкі летапіс, Віленскі, Хроніка Быхаўца. Мажлівыя замоўцы – Радзівілы і Гаштольды. У 1518 годзе Мікалай Радзівіл атрымлівае тытул князя «Свяшчэннай Рымскай імперыі», які пасля носяць ягоныя нашчадкі. Не прыймаючы Люблінскай уніі, Радзівілы праводзяць палітыку незалежнай Літвы. Сваім стаўленнікам яны маюць Льва Сапегу. Нездарма раздзел пра Палямона Стрыйкоўскі пачынае прысвячэннем віленскаму ваяводзе Мікалаю Радзівілу, які цалкам мог быць мецэнатам выдання і нават ягоным замоўцам. Гаштольды маюць вялікую моц і вялікі палітычны ўплыў у першай палове стагоддзя, калі Альбрэхт Гаштольд, канцлер Вялікага княства Літоўскага з 1522 года, становіцца фактычным намеснікам Аляксандра на тэрыторыі княства. «Хроніка Быхаўца» распісвае паходжанне Гаштольдаў, асаблівую ўвагу надае хрышчэнню Пятра Гаштольда, ягонай дапамозе ў распаўсюджанні каталіцкай веры, служэнню Казіміру. Менавіта Гаштольдаў, як прозвішча, што і сёння распаўсюджана ў Італіі, згадвае Стрыйкоўскі ў сваёй працы.

Але, натуральна, паўстае пытанне, чаму для беларускіх летапісцаў было абсалютна непатрэбным падрабязна вымалёўваць вобраз Палямона, чаму у адным выпадку Палямон бяжыць ад Нерона, у другім – ад Атылы. Безумоўна, прычына не палягае ў неадукаванасці летапісцаў, іх няўважлівасці да тэксту. Традыцыі падрабязна апісваць адкуль прыйшлі родапачынальнікі, ў беларуска-літоўскіх, маскоўскіх, рускіх летапісах не было. Абыходзіліся згадкай пра запрашэнне князёў і пра іхні прыход. Летапіс – не пошук магчымага продка, не спроба асэнсаваць нейкія гістарычныя падзеі і праверыць іх на сапраўднасць. Летапіс – спроба уцялеснення новага міфа. Таму дастаткова канстатацыі, што шляхта пахозіць ад рымскага патрыцыя. А ў тэкст свядома ўплятаюцца розныя ідэалагемы, якія адпавядаюць настроям часу. У тэксе «Хронікі Быхаўца» акрамя ідэалагемы «літоўская шляхта старажытная, у адрозненне ад польскай», можна прасачыць ідэю «агульнага гаспадара для Літвы і Польскай Кароны»: прыгадаем дамову Вітаўта і Ягайлы, што пасля Ягайлавай ці Вітаўтавай смерці на княстве і Кароне будзе сядзень адзін з іхніх сыноў, прыгадаем надзвычай братэрскія адносіны між Ягайлам і

Вітаўтам, Ягайлаву ініцыятыву Вітаўтавай каранацыі [2, с. 152], скрушнае аплакванне Ягайлам Вітаўтавай смерці [2, с. 153]. Калі да гэтых фактаў дадаць тое, што ў хроніцы неаднаразова падкрэсліваецца сваяцтва Вітаўта з Маскоўскім князем Васіліем Дзмітрыевічам, дадаць сутычкі між княствам і Маскоўскаю дзяржавай, якія заўсёды маюць палюбоўны канец [2, с. 149]. Калі параўнаць з тым як літоўска-маскоўскія адносіны падаюцца ў другім летапісным зводзе і ўлічыць, што, паводле меркавання некаторых даследчыкаў, у тым ліку і Нарбута, хроніка датуецца XVII стагоддзем, то ідэя «агульнага гаспадара для Літвы і Польскай Кароны» цалкам адпавядае палітыцы аб'яднання трох дзяржаваў (Літвы, Масковіі і Польшы) пад уладаю аднаго кіраўніка, якую ў XVII стагоддзі праводзілі Сапегі.

Пэўна таму і абыходзіліся беларускія летапісцы, адно згадкай пра Палямона, бо, у адрозненне ад Стрыйкоўскага, мелі на мэце ўкласці ў тэкст пэўныя замоўленыя ідэі. Канцэпцыя паходжання ад Палямона не патрабавала доказаў, ды, мабыць, доказнасць была ўжо незапатрабаванай часам. Не вылучана, што сярод усіх Палямонаў, згаданых Стрыйкоўскім, ніводзін ніколі не быў на нашых землях. Але самі доказы існавання гэтага прозвішча маюць літаратурны міф. А нам нічога не застаецца, акрамя як верыць, што радавод нашых князёў бярэ пачатак ад рымскага патрыцыя, які калісьці разам з пяцістамі сем'ямі рымскай шляхты шукаў паратунку на нашых землях.

Літаратура

1. *Акудовіч В. В.* Код адсутнасці. Асновы беларускай ментальнасці./Акудовіч Валянцін. – Мн.: Логвінаў, 2007
2. Полное собрание русских летописей. М., 1981. Т.32
3. Полное собрание русских летописей. М., 1975. Т.35
4. *Strykowski Maciej* Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi. – wyd. nowe.- Warszawa, 1846
5. *Улащик Н.Н.* Введение в изучение белорусско-литовского летописания/Н.Н. Улащик. – Москва: Наука, 1985
6. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т./Беларус. Энцыкл.- Мн.: Бел.Эн., 2001. Т.6

ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССА ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

С. В. Мозговой

Понятие «глобализация» закрепилося в качестве одного из стереотипов сознания во второй половине 90-х годов. В активный оборот его стали вводить с 1996 года, и своего рода сигналом к этому послужила 25-я сессия Всемирного экономического форума в Давосе, где дискуссия была выстроена вокруг темы «Глобализация основных процессов на планете».